

ÜTOPYA VE DİSTOPYA'DAN SOSYAL GERÇEKLİĞE: CİNSİYETİN TÜKETİMİ

From Utopia and Dystopia to Social Reality: Consumption of the Gender

Sait YILDIRIM

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalı Doktora Öğrencisi.
saityildirim.erz@gmail.com

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş: 17 Haziran 2018
Kabul: 25 Aralık 2018

Anahtar Kelimeler:

Ütopya, distopya, kadın, tüketim toplumu, gözetim.

© 2018 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Ütopya ve distopyalar mevcut toplumsal yapıdaki işleyişe göre kurgulanmaktadır. Ütopyalar daha iyiyi ve güzeli temsil ederken distopyalarda kaygı ve karamsarlıklar aktarılmaktadır. Çalışma kapsamında ütopya ve distopyalarda cinsiyet ilişkilerini ortaya koyarak distopyaların sosyal gerçeklik ilişkisi mercek altına alınmaktadır. Bu noktada cinsiyet ilişkisi konusunda gelinen süreç ve tüketim olgusu tartışılmaktadır. Distopik eserlerde toplumsal yapının üretim ve tüketim odaklı bir işleyişe sürüklendiği görülmektedir. Özellikle sanayi devrimi ile birlikte ekonomik yapının dönüşümü toplumsal yapıda çeşitli kaygıları doğurmuştur. Bu korku ve güvensizlik ortamı distopyalara da yansımıştır. Ancak yakın tarih ve günümüz şartları dikkate alındığında distopyalarda belirtilen endişelerin sosyal gerçeklik bağlamında olağan kılındığı görülmektedir. Bilim ve teknolojinin gelişmesi, insanların gözetim altında tutulması ve tüketime yönlendirilmesi noktasında önemli bir belirleyici olmaktadır. Kültür formları, insani değerler ve cinsiyet ilişkileri tüketim kültürünün birer metası olarak ortaya çıkmaktadır. Kadın, bu süreçte özgürlük vaadi ile tüketim aracına dönüşmektedir. Tüketim toplumunda kadınlık ve erkeklikten önce birey kavramı öne çıkmaktadır. Tüketim toplumunda birey, üretim ve tüketim ile kısıpca alınan ve kimliksizleşme sorunu ile karşı karşıya gelen bir kurban dönüşmektedir. Çalışmanın amacı, kadının sosyal gerçeklikler bağlamında tüketim toplumunda kimlik problemini tartışmaktır.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 17 June 2018
Accepted: 25 December 2018

Keywords:

Utopia, dystopia, women, consumption society, surveillance.

© 2018 PESA All rights reserved

ABSTRACT

Utopias and dystopias are constructed according to the current social structure. While utopias represent better and more beautiful things, anxiety and pessimism are transmitted in dystopia. Within the scope of this study, social reality the relation ship in dystopias is examined by revealing gender relations and the phenomenon of consumption are discussed. At this point, the processes of gender relation and consumption fact are discussed. It is observed that social structure is driven by a production and consumption oriented process in the dystrophic works. Especially together with the industrial revolution, transformation of economic structure generated various concerns in social structure. This fear and insecurity ambience also reflected on dystopias. However, when recent history and modern-day conditions are considered, it is seen that anxieties indicated in dystopias have become possible in the context of social reality. Development in science and technology has become an important determinant in connection with guarding people and directing them to the consumption. Culture forms, human values and gender relations emerge as goods of consumption culture. In this process, women transform to something in means of consumption for commitment of freedom. In consumer society individual concept become prominent before masculinity and femininity. Individual transforms to a victim that is constrained with production and consumption and faces disidentification problem. The purpose of this study is to discuss identity problem of women in consumer society in the context of social realities.

GİRİŞ

Geleneksel yapılarda cinsiyet rolleri, kadının toplumsal yaşama katılımını engelleyen ve kadını üretimden alıkoyan bir niteliğe sahiptir. Modern toplumlarda ise üretim ilişkilerinin dönüşmesi kadın

erkek ilişkilerini daha kırılğan bir yapıya sokmaktadır. Kadının konumu ve üretim ilişkileri tarihsel süreçten günümüze ütopya ve distopyalar aracılığı ile aktarılmaktadır. Distopyaların özellikleri mevcut şartlar değerlendirildiğinde hem cinsiyet ilişkileri hem de tüketim olgusu bağlamında bir gerçekliğe evrildiği gözlenmektedir. Ütopya, mevcut yaşamın sorunlarına karşı idealize edilen toplum modeline işaret etmektedir. Ütopyalar gerçek yaşamın etkilerini barındırmaktadır. Kadın ve erkek üretim anlamında eşit haklara sahiptir Ancak ütopyalarda genel olarak din, hukuk ve devlet gibi kurumların yönetim kademesinde erkekler bulunmaktadır. Bu sebeple cinsiyet rolleri etkinliğini koruduğu söylenebilir. Distopyalar ise kötü bir geleceğin işaretidir. Sanayi devrimi, bilim ve teknolojik gelişmeler ile üretim ilişkilerinin değişmesi sonucu oluşan toplumsal kaygılar artmıştır. Bu sebeple üretim temelinde şekillenen toplum yapıları distopyaların genel niteliğini oluşturmaktadır. Cinsiyet rolleri bu noktada üretim ilişkilerine göre şekillenmektedir. Tüketim olgusu kapsamında cinsiyet ilişkileri ortadan kalkarak her birey üretim ve tüketim dışlisinin çarklarını oluşturmaktadır. Bu süreçte bireyler kendilerine ve insani değerlere yabancılaşmaktadır. Tüketim olgusu aracılığı ile sosyal yaşamda olay ve olguların etkisi kısa sürede önemini kaybetmektedir. Aynı zamanda iktidar yapıları bireylerin tüketim ilişkilerini etkilediği ve belirlediği bilinmektedir. Bu noktada kimliksizleşme sorunu gündeme gelmektedir. Çünkü sosyal yaşamın her alanı ve unsuru tüketim olgusu kapsamında değerlendirilmektedir.

Çalışmanın amacı tüketim ilişkilerinin geldiği boyutta ortaya çıkan kimliksizleşme sorununu irdelemektir. Tüketim kültürü aracılığı ile insani değerlerin yanında bedenler, kimlikler ve cinsiyetler tüketime maruz kalmaktadır. Distopyalarda belirtilen tüketim olgusu bir sosyal gerçeklik olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışmada öncelikle ütopya ve distopya üzerine açıklamalar yapılmaktadır. Aynı zamanda öne çıkan ütopya ve distopya örneklerinde kadının konumu tartışılmaktadır. Daha sonra modern toplumlarda distopyalar ile gerçek yaşam arasında bir bağlantı kurulmaktadır. Sosyal yaşamda tüketim ilişkilerinin distopyalarda olduğu gibi toplumsal yaşamın temel gayesi olduğu gerçekliği ortaya çıkarılmaktadır. Tüketim kültürünün oluşması ile toplumda cinsiyet ilişkilerinin kadın ve erkek için ifade ettiği anlam yeniden tartışılmaktadır. Bu süreçte toplumda bilimsel ve teknolojik gelişmeler aracılığı ile gözetimin üretim ve tüketim ilişkilerini belirleme ve yönetme konusundaki etkisine dikkat çekilmektedir.

1. Ütopya

Mashall'a göre "Ütopya, kusursuz bir toplumu ya da ideal bir devleti ifade eden hayali bir kurgudur." (Marshall, 2005: 780). Ütopya, kavramsal olarak Yunanca kökenlidir. Ancak ütopyanın kullanımı Thomas More'un romanı ile olmuştur. Ütopya ortaya çıktığı toplumda en mükemmel olanı ifade ettiği için iyi yer anlamında kullanılmaktadır. Aynı zamanda kusursuz ve uygulama imkânı olmadığı için olmayan yer anlamında da kullanılmaktadır (Kumar, 2005: 9-11). Ütopyanın tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Toplumsal yaşamda ortaya çıkan sorunlar ütopyaların kurgulanmasına yol açmaktadır. Bu noktada milattan öncesinde başlayan ütopyalar sanayi devrimine kadar gelişen süreçte dünya edebiyatında önemli yer tutmaktadır. Ütopyaların toplumsal cinsiyet ilişkisi bakımından yaşanan toplumun özelliklerini yansıtmaktadır. Ancak cinsiyet rolleri gerçek yaşamda olduğu kadar belirleyici değildir. Üretim ilişkilerini güçlendirmek için kadın ve erkeğin ortak paydada görevlendirildiği görülmektedir. Ütopyalarda kadınlara toplumsal üretim ve devletin gücüne katkı sağlamak amacıyla haklar verilmektedir.

1.1. Ütopyalarda Kadın

Ütopya ve ideal ilişkiler bağlamında değinilmesi gereken önemli bir yapıt Platon'un *Devlet* (2014) eseridir. Platon Devlet'te toplum yaşamı ve devlet yapısına dair öngörülerinden bahsetmektedir. İdeal düzenin gerçekleşmesi için gerekli toplumsal alt yapı ve yönetim ilişkilerinde dikkat edilmesi gereken noktalara değinmektedir. Kadın erkek ilişkileri bakımından çağdaşlarına göre farklı düşünmektedir. Platon kadın ve erkeğin fiziksel olarak farklı olmasına rağmen ruhen eşit olduğunu ifade etmektedir. Bu sebeple, kadınların erkeklerle eşit şartlarda eğitim alması ve yetiştirilmesi ile aynı işi başarabileceklerini düşünmektedir. Platon kadınların konumunu güçlendirici tutumlar sergilese de rasyonel düşünceyi erkek ile özdeşleştirmektedir. Erdem ve akıl gerektiren devlet yöneticiliğini erkeğin üstlenmesini istemektedir. Buradan kadınların rasyonel bağlamda eksikliğini ve duygusal olarak zaaf sahibi olmaları sonucuna ulaşmaktadır. Ayrıca platon kadın erkek ilişkileri

bakımından ifade ettiği düşüncelerinde hak ve özgürlük anlayışından öte kadın ve erkeğin devlete karşı sorumlulukları temelinde bir düzen idealize etmektedir. Kadınların evlenmesinden üremesine kadar her konuda bir dış müdahale gerekliliğinden bahsederek devlet için sağlıklı bireyler yetiştirilmesini amaçlamaktadır.

Aristoteles kadın erkek ilişkileri konusundaki Düşünceleri ve yarattığı ütopyasında kadının yeri oldukça sınırlıdır. Aristo kadın ve erkeğin temelde farklılıklarından bahsederek yola çıkmaktadır. Aristo cinsler arasında fiziksel farklılıklar olduğu gibi düşünce ve yetenek bakımından farklar olduğu belirtmektedir. Aristo, erkeği daha rasyonel ve güçlü kadını güçsüz ve eksik bir yapıda görmektedir(Sissa, 2005: 84-86). Aristo kadın konusunda Platon'dan daha radikal tutumlar sergilemektedir. Mantiğin kurucusu olan Aristoteles, *Politika'sında* (2013) kadının erkeğe göre eksik yaratıldığını ifade etmektedir. Aristo'nun fikirleri daha çok mitolojik temellere dayanmaktadır. Kadınların yaratılması ile doğum ve ölüm döngüsünün başladığını düşünmektedir. Kadınları uğursuzluk ile betimleyen Aristo erkek erkeğe ilişkiyi, yani oğlanlığı önermektedir. Doğuma sebep olmaları ile birlikte nüfusun artmasına yol açacağını, kıtlık ve açlığın gelişerek toplumsal karmaşanın geleceğini ifade etmektedir. Çocuk doğurma sürecinde doğan erkek çocuğun geliştirilebileceği belirtilirken kız çocuklarının sakat doğduğuna inanmaktadır. Ancak radikal tutumlarının aksine Aristo, otuz yedi yaşında iken on yedi yaşında bir kadınla evlenerek bir kız çocuğu sahibi olduğu bilinmektedir. Bu çocuğa annesinin adını vererek karısı öldükten sonra bakımını üstlendiği söylenmektedir.

Kavramsal olarak *Ütopya'yı*(2006) kullanan ilk düşünür Thomas More olmuştur. Ütopya 16. Yüzyılda kaleme alınmış ve dönemin toplumsal cinsiyet ilişkilerini içerisinde barındırmıştır. More da tıpkı Yunan ütopyalarında olduğu gibi toplumsal üretimi temele almıştır. Ütopyalarda hayal edilen yaşam biçimi kadın ve erkeği oldukça aktif bir şekilde çalıştırmak olmuştur. Kadın ve erkek eğitim yaşamında beraber bulunmaktadır. Savaşlarda kadınlar da görev almakta ve üretim faaliyetlerinde bir ortaklık gözlenmektedir. Bunun yanında kadınlar için en önemli görev annelik olarak tanımlanmaktadır. Ütopya için önemli olan çocukların topluma faydalı bireyler olarak hizmet etmeleridir. Ancak More'nin ütopyasında yönetim aşamasında kadından izler görülmemektedir. Hukuk, din ve devlet yönetimi erkeklerin tekeline bırakılmıştır. Geçmişten gelen ataerkil iktidar ilişkileri More'nin ütopyasında da belirgin bir şekilde hissedilmektedir.

Thomas More'den bir asır sonra Francis Bacon'un *Yeni Atlantis'i*(1957) tıpkı More'nin ütopyası gibi bir adada kurgulanmaktadır. Yeni Atlantis'te toplumsal yaşamda bilim ve gelişmeye öncelik verilmektedir. Kadın ve erkek bilimsel gelişme amacı için seferber edilmektedir. Süleyman Evi olarak kitabın büyük bir bölümünü kapsayan yer, adada bilimin yuvasıdır. Ortaçağda kilise ve devlet baskısı ile dogmatik yapı, Bacon'un ütopyasında bilim ile karşılık bulmaktadır. Bu kapsamda Bacon bilim ve üretim kapsamında her iki cinsin eşitliğini öne çıkarmaktadır. Ekonomik yapı ve toplumsal düzene dair söylemler genel olarak sosyalist bir anlayış içermektedir. Bacon toplumda kuralların yoğun işlediği bir kadın erkek ilişkisi öngörmektedir. Adada, ailenin izni olmadan evlilik yasaklanmıştır. Gençler evlenmeden birbirlerini iyice tanıyarak evlenme kararını verirler. Bacon'un tutumu da More'da olduğu gibi toplumun sağlıklı bir yapıya kavuşmasını incelemek olmuştur.

Düşüncelerinin bedelini 27 yıl zindanda geçirerek ödeyen Campanella, *Güneş Ülkesini*(1994) 17. Yüzyılın ilk çeyreğinde kaleme almıştır. Campanella'nın adasında ortak yaşam alanları daha kapsayıcı bir niteliktedir. İnsanlardaki hırs ve çıkar ilişkisinin ortadan kalkması için özel mülkiyet reddedilmektedir. Aileye sahip olan bireylerin kazanma ve biriktirme gayretinde olacağı için adada aile kurumuna da eleştiri ile yaklaşmaktadır. Doğacak bireyler aileye değil topluma ve devlete ait olarak görülmüştür. Kadın ve erkek eğitim hakkı noktasında eşit görülmüştür. Eğitim, toplumun her kesiminde gerekli bir araç olarak zorunlu tutulmuştur. Toplumsal üretim ve devletin güçlenmesi için her iki cinsin de bilimsel, teknik ve sosyal anlamda yetişmeleri gerektiği vurgulanmaktadır.

Ütopyalar mevcut toplum düzeninden kaynaklanan sorunlardan yola çıkarak idealize edilen toplum ve devlet modelidir. Kurgulanan ütopyalarda sosyal yapı ve üretim anlamında tüm bireylerin katılımı hedeflenmektedir. Bu sebeple eğitim ve üretim noktasında kadın ve erkek arasında bir ayırım gözetilmemektedir. Din kültürden kaynaklanan baskılardan uzak ve eşitliği içeren modeller göze çarpmaktadır. Ancak her ne kadar bağımsız düşüncelerle düzenlense de ataerkil ilişkiler ütopyalarda

sıklıkla vurgulanmaktadır. Din ve devlet yönetimi genel olarak erkekler tarafından üstlenilmektedir. Kadınlara verilen özgürlük alanları sadece üretime katkı sağlama amacıyla güçlendirilmiştir. Bu anlamda ütopyalarda sosyalist toplum yapısına doğru bir geçiş söz konusu olmuştur.

2. Distopya

Distopya anlam olarak ütopyanın zıddıdır. Olumsuzluk ve karamsarlık barındırmaktadır. Ütopyalar mevcut sorunlardan dolayı ortaya konulmuş ideal toplum yapılarıdır. Distopyalar ise ütopyalarda kurgulanan üretim ilişkileri ve toplum yapısının bir mahsulü olarak vaat edilen yaşam modellerini ifade etmektedir. Distopyalarda toplumsal yaşam genellikle üretim ve tüketim ilişkileri çerçevesinde ilerlemektedir(Kumar, 2005: 106-108). Distopyalarda insani duygu ve değerler yok edilerek tüketim odaklı bir sistemin varlığından bahsedilmektedir. Modern ütopya veya karşıt ütopya olarak da adlandırılan distopyalar, mevcut düzenden kaynaklanan sorunları hedef almaktadır. Ütopyaların aksine karamsar bir geleceğin kurgusu distopyaların genel çerçevesini oluşturmaktadır. 19. yüzyılda bilim ve sanayinin gelişmesi ile oluşan yeni ekonomik düzenin olumsuz sonuçları distopik eserlerde vurgulanmaktadır. Kapitalist sistemin gelişmesi ile serbest piyasa ekonomisi toplumsal yapıyı köklü bir değişikliğe uğratmıştır. Ekonomik kaygılar ve düzensizliklerin yoğunluğu distopyaların sosyalist bir temelde tasarlanmasına yol açmıştır. Distopyalarda ekonomik faaliyetler genel olarak devlet kontrolünde gerçekleşmektedir. Bu sebeple bireyler ve eylemleri üzerinde iktidar baskısı ve kontrolü oldukça etkilidir (Yıldırım, 2016: 69-71). Bu sistemde kadın ve erkek arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak distopik toplum modelinin bir özgürlük vaadi yoktur. Distopyalar, tüm bireylerinin ortak sömürü düzeninde kimliksizleşmesine işaret etmektedir. Yeni düzen, din, ahlak, aile ve toplum düzenini tekelleştirmektedir. Soyut ve duygusal tutumlara distopyalarda yer verilmemektedir. Toplumda robotik bir düzene dönüşme kaygısı dile getirilmektedir. Distopyalarda ortaya çıkan endişeler üretim faaliyetlerinin dönüşmesi ile toplumdaki güvensizlikten kaynaklanmaktadır.

2.1. Distopyalarda Kadın

Distopyalarda toplumsal yaşam, üretim ve tüketim ilişkilerine göre düzenlenmektedir. Bu noktada kadın, cinsiyet ilişkilerinden sıyrılarak üretim çarkında yer edinmektedir. Cinsiyet sorunu kadın ve erkek için ortadan kalkmaktadır. Ancak bu durumu hak ve özgürlükler bağlamında kadın için bir ayrıcalık oluşturmamaktadır. Nitekim hem distopyalarda hem distopya ve sosyal gerçeklik bağlamında kadının konumu tartışıldığında kadın üzerinden bir tüketim olgusu ortaya çıkmaktadır. Burada kadın tüketimin nesnesi ve öznesi olmaktadır. Tüketim durumu her iki cins için de geçerli olmaktadır. Bireyler distopyalarda duygu ve düşünceden uzak bir robot şeklinde yaşamlarını sürdürmektedir. Zamyatin'in *Biz*(1988) isimli yapıtı mekanikleşmenin en belirgin örneğini oluşturmaktadır. Tek devlet modeli Biz'in geçtiği ülkedir. Bu devlette her şey planlı ve programlı bir şekilde dakikası dakikasına hesaplanmaktadır. İnsanlar cinsiyet veya isimlerle tanımlanmamaktadır. Her birey bir kodu temsil etmektedir. Toplumda sürekli bir gözetleme mekanizması hâkimdir. Özel yaşama yer verilmemekle birlikte herkes aynı anda çalışma yemek yeme ve dinlenmek zorunda bırakılmaktadır. Cinsellik devlet kontrolünde belirli ölçümler sonucunda yaşanmaktadır. Doğacak çocuklar aileden önce devlete ait kabul edilmektedir. Çocuklar devletin ideolojisi çerçevesinde yetiştirilmektedir. Kısırılık veya sevgi gibi bireysel duygular yok sayılmıştır. Biz'de bireylerin kimliksizleştirilerek kodlarla tanımlandığı görülmektedir. Özgürlük anlayışları diğer distopik romanlarda olduğu gibi tehlikeli karşılanmaktadır.

Aldous Huxley *Cesur Yeni Dünya*(2007) da üretim ilişkileri çerçevesinde fordizme gönderme yapmaktadır. Yeni Dünya'da din, kültür ve sanatın ortadan kalktığı bir toplum tasavvur etmektedir. Toplumun temel gayesi seri üretimi güçlü ve sürdürülebilir kılmaktır. Bu sebeple insani değerler ve cinsiyet ilişkileri ortadan kaldırılmıştır. Seri üretim burada sadece ürünler ve tüketim eşyalarında değil insanlar için de geçerli olmuştur. İnsanlar da seri üretim bantlarında çoğaltılmaktadırlar. Cinsellik bu şekilde kontrol altına alınmaktadır. Distopyalarda cinsel haz ve istek güdüsü olduğu için bastırılmaya çalışılmıştır. İnsanların üretim bantlarında harflere göre isimlendirilerek bir robot gibi belirli programlara göre yetiştirilmektedir. İnsanlar zekâ yapısına göre sınıflara ayrılmaktadır. Ancak duygusal ilişkiler olmadığı için kısırcılık ve çıkar gözlenmemektedir. Bireylerin düşünmeye fırsatları olmaması için tüm zamanları doldurulmaktadır. Cinsiyet bağlamında bir fark yoktur. Üretilen her

birey üretime odaklanmış bir biçimde yetişmektedir.

George Orwell'in *Bin Doküzyüz Seksendört*(1974) romanı, Büyük Birader'in kontrolünde yaşayan Okyanusya'da geçmektedir. Toplumsal yaşam tamamen parti denilen yönetimin belirlediği kurallar dâhilinde belirlenmektedir. Kişisel ve toplumsal ilişkiler tamamen rasyonel bir çerçevede tanımlanmaktadır. Toplumda her eylem planlanmış ve gözetlenebilir ölçüde düzenlenmiştir. Büyük Birader bu kapsamda üretim sisteminin oluşturduğu bir algıdır. Somut bir görünümü yoktur. Geleneksel yapının bireysel ve kurumsal anlamda tüm varlığı ortadan kaldırılmak istenmektedir. Bu sebeple aile içi ilişkilerde bireyler arası bağılıklar yok sayılmaktadır. Aile yapısı yok edilerek soyut ve manevi değerlere dayalı birliklerin etkisi kırılmaktadır (Orwell, 1974: 294). Kadın erkek ilişkileri ve aile yapısı partinin geleceği için tasarlanmaktadır. Cinsel yaşamın kontrol altında tutulması da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Cinsellik üzerine vurgu içgüdüsel bir davranış olmasından kaynaklanmaktadır. Uzun vadede aile kurumunu ortadan kaldırmak isteyen parti, doğacak çocukların sadece parti çıkarları ve ideolojisi için yaşamalarını gerekli görmektedir. Aşk, sevgi, mutluluk ve ahlak gibi soyut kavramlar Okyanusya'da yasaklanmıştır. Distopyaların genel niteliği üretim ve tüketim dengesini sürekli kılmaktadır. Bu noktada bireyler üretici ve tüketici olarak otoritenin nesnesi konumundadır.

3. Ütopya, Distopya ve Sosyal Gerçeklik

Ütopya, bireysel ve toplumsal yaşamın daha iyi olduğu tasavvur edilen bir yaşam sunmaktadır. Bu toplumda kadın erkek ve toplumsal cinsiyet ilişkileri üretim faaliyetleri kapsamında eşitlikçi bir yapıya doğru evrilmektedir. Ancak ütopyaların hemen hepsinde mevcut toplumsal ilişkilerin etkisi gözlenmektedir. Distopyalar ise daha çok insani duyguların ve cinsiyetin ortadan kalktığı üretim temelinde idealize edilen bir toplum modelini ifade etmektedir. Üretim ilişkilerinin toplumsal yaşamın her alanına etki ettiği görülmektedir. Sanayi devriminin etkisi ile oluşan toplum yapısı distopik modellerden çok farklı değildir. Bireysel ilişkiler ve iktidar, zorunluluklar dayatmak yerine tercihe dayalı bir yapıya dönüşmektedir.

Ve sonra, yerleşen yeni teknoloji, insanlar asal olarak bedenlerden ibaret oldukları için değil, tersine, yaşama özgü ve doğum, ölüm, üretim, hastalık vesaire gibi süreçler olan toplu süreçlerden etkilenen, global bir kitle oluşturması nedeniyle insanların çokluğuyla ilgilenir. Demek ki, ilk olarak, bireyselleştirme yöntemiyle, beden üzerinde iktidar kurulmasının ardından, bireyselleştirici olmayan ama beden-insan yönünde değil, tür-insan yönünde gerçekleşen, bir anlamda yığınlaştırıcı olan ikinci bir iktidar kuruluşu var.(Foucault, 2001: 248).

İktidar ilişkileri birey ve toplum arasındaki geçmişe dayalı bağları kopararak bireyi yalnızlaştırmaktadır. Bu durum bireyselleşme anlayışını güçlendirmektedir. Toplumsal değerler ve dayanışmanın ortadan kalkması ile yalnızlaşan birey kimlik yitimine uğramaktadır. Bu sebeple bireylerin kontrolü ve yönlendirilmesi daha kolay sağlanmaktadır. Üretim faaliyetleri bireylerin yaşam alanlarını ve tercihlerini belirlemektedir. İktidar yapısı bu süreçte bireyleri gözetleyerek bir sosyal kontrol ağını oluşturmaktadır. Ancak distopyalarda bireyler zorunlu kurallar çerçevesinde kontrol altından tutulmaktadır. Gerçeklik boyutu ile bakıldığında kimlik bilgileri, kişisel tercihler ve düşünceler bir zorunluluğa gerek kalmadan elde edilmektedir. Küreselleşmenin bir sonucu olarak insanların birbiri hakkında veya devletin vatandaşları hakkında bilgi edinmesi kolaylaşmıştır.

Distopyalarda sıklıkla belirtilen insani duyguların ve ailenin ortadan kalkması, sosyal gerçeklik bağlamında yaşanmaya başlamaktadır. Kişisel ilişkiler, resmi ve rasyonel bir biçime dönüşmektedir. İnsanlardaki kaygı ve güvensizliğin artması ile bireyselleşme yaygınlaşmaktadır. Modern toplumlarda aile kurumu üretim ilişkileri kapsamında dönüşerek güç kaybetmektedir. Bireylerin üretim ve sosyal faaliyetlerinin tümü belirli bir plan çerçevesinde gerçekleşmektedir. Kadınların çalışma oranlarının artması ile aile içi ilişkiler yeniden düzenlenmektedir. Çocuk sahibi olma tercihleri de çalışma biçimlerine göre belirlenmektedir. Bu süreçte kadın veya erkek olmanın bir farkı bulunmamaktadır. Toplumsal dönüşüm her iki cinsi aynı kategoride değerlendirmektedir(Yıldırım, 2016: 107-109). Distopyalarda bireylerin kodlarla isimlenmeleri ile gerçek yaşamda bireylerin cinsiyet bağlamından farklı olarak işçi, üretici ve tüketici sınıflamalarına karşılık gelmektedir. Bu anlamda kültür ve değerlerin etkisinin azalması ile cinsler üzerindeki baskılar ortadan kalkmaktadır. Ancak bu durumda bireyler için bir kimlik problemi ortaya çıkmaktadır. Kadın ve erkeğin toplumsal yaşamda eşit şekilde

sömürüldüğü bir sosyal gerçeklik ortaya çıkmaktadır. Geçmişte olduğu gibi kadın hak ve özgürlükleri sistemin işleyişi ve çıkarları doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bu sebeple kadınlar tarafından elde edilen veya kadınlara sunulan haklar bir özgürlük alanı oluşturma konusunda yetersiz kalmaktadır. Günümüzde de kadınların iktidarlar aracılığı ile sosyal yaşamın her alanında konumlanması üretim ilişkileri ve kapitalizm açısından geliştirilmiş pragmatist politikalarından kaynaklandığı görülmektedir.

Sosyal gerçeklikler, distopyalarda baskılandığı gibi gerçek yaşamda inşa edilen suni ihtiyaçlar karşısında güçsüz kalmaktadır. distopyalarda düzenin sürekliliğini sağlamak için insani tutum ve değerler ortadan kaldırılmıştır. İnsanların neye ihtiyaç duyduğu iktidar tarafından belirlenerek karşılanmaktadır. Sosyal gerçeklikte iktidar, varlığını bireylerin emeği ve üretimine borçlu olduğu gibi tüketim faaliyetlerinde de etkin bir rol oynamaktadır. Üretim faaliyetlerine göre endüstriyel pazar oluşturarak bireyleri bir çarkın dişlisi gibi üretimden tüketime aktarmaktadır. Bu noktada ihtiyaçlar iktidar tarafından belirlenmektedir. İnsanların ihtiyaçları gerçeklikten uzaklaşmaktadır. İktidar tarafından belirlenen ihtiyaçlar bireyler için öncelikli olmaktadır. Aynı zamanda tüketim faaliyetlerinde moda ihtiyaç algısını manipüle etmektedir(Bauman, 2003: 281). Ancak belirlenen ihtiyaçlar gerçeklikten uzak ve inşa edilmiş bir niteliktedir. İktidar aynı zamanda tüketim ilişkilerini sürekli kılmak için seri üretim ve kademeli bir moda tasarısı ortaya çıkarmaktadır. Böylece bireyler tüketim araçlarından tatmin olup daha fazla, iyi, güçlü ve yenisini talep etmektedir. Aslında daha yeni ve güçlü olanın gerçeklikten öte öyle olduğuna dair güçlü algılardan kaynaklandığını söylemek gerekmektedir. Seri üretim faaliyetlerine karşı hızlı tüketim ilişkileri geliştirilmektedir. İktidar ve sermaye yönetimi üretim ve tüketim ilişkilerini kontrol etmek için distopyalarda olduğu gibi bir gözetlemeye ihtiyaç duymaktadır. Bilim ve teknolojinin katkısı ile küreselleşen dünyada sınırları aşan ekonomik faaliyetler, gözetleme noktasında da ulus aşırı politikaların gelişmesine yol açmaktadır. Gözetleme ilişkisi bireylerin zorunluluktan öte kişisel tercihleri ile sağlanmaktadır. Bu süreç, tüketim ilişkilerinin ortaya çıkardığı bir evrensel kültürün doğasından kaynaklanmaktadır.

4. İktidar ve Gözetim Mekanizması

İktidar, üretim ilişkileri temelinde bilgi ve teknolojiyi bireyleri kontrol altında tutmak için kullanmaktadır. İktidar aynı zamanda denetleme mekanizmaları ile tüketim ilişkilerini yönlendirmektedir. Teknolojik gelişmeler aracılığı ile zaman ve mekân engeli ortadan kalkmıştır. İktidar, iletişim mekanizmaları ile istediği her an ve her yerde müşterilerine ulaşabilmektedir(Yağlı,2014: 50-54). Burada iktidar kavramı çoğunlukla üretim ilişkilerini yöneten sermaye sahipleri ve kimi zamanda politik iktidarları temsil etmektedir. İktidarın gözetimi altında bireyler tüketim olgusu içerisinde bir meta haline dönüşmektedir. Bu durumu güçlendiren belirleyiciler gözetim ve denetim mekanizmalarıdır. Gözetim sadece bireylerin izlenmesi ile değil çok amaçlı bir organizasyon biçiminde işlev görmektedir. Gözetim ile yönlendirme ve yönetme konusunda iktidarın bireyler üzerindeki etkisi güçlenmektedir. Bireylerin beğeni ve tercihleri gözetim ile belirlenerek tüketim odaklı bir sistem ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda reklam ve tanıtımlar ile bireyler tüketime teşvik edilmektedir(Lyon, 2013: 31).Gözetim bu noktada tüketimin nihai amacına dönüştüğü görülmektedir. İktidar gözetim ve denetim ile kitleleri etkilemekte ve tüketime teşvik etmektedir. Aynı zamanda gelecek kaygısı ortadan kaldırılarak tüketim odaklı bir dünyevi yaşam güçlendirilmektedir(Lyon, 2006: 302-304). Gözetleme mekanizmaları toplumsal riskleri görünmez kılmaktadır. Toplumsal riskler, iktidarın yönlendirmeleri aracılığı ile kontrol altında tutulmaktadır. Bu süreçte bir olayın ne olduğundan önce bireylere nasıl sunulduğu önem kazanmakta ve belirleyici olmaktadır. Gözetleme ve denetim mekanizmaları krizleri yönetmekte ve tüketimi sürekli kılmaktadır.

Toplumsal denetim, Bauman'ın teşhis ettiği gibi modern toplumlarda bekçi anlayışından bahçıvan anlayışına dönüşümü ifade etmektedir. Modernist denetim unsurları gözetim dâhilindeki bireylere karar verme konusunda söz hakkı vermektedir. Ancak bu hak bahçıvanların kontrolü ve yönlendirmesi ile gerçekleşmektedir. Bireylerin talepleri, toplumsal hareketler ve iktidara bağımlılık, zorunluluk olmaktan çıkarak bir tercihe dönüştürülmektedir (Bauman, 2015: 19-21). İktidarın toplumu denetlemek için geliştirdiği mekanizmalar, bireyleri bilinçli veya bilinçsiz ama kaçınılmaz biçimde kontrole tabi tutmaktadır. Toplum açık bir hapisaneyeye dönüşmektedir. Toplumsal denetim aynı zamanda bireysel ve biyolojik denetimi kolaylaştırmaktadır. Panoptikon modeli Bentham'ın önerdiği kontrol mekanizması kamusal alanlarda gözetlenebilir yapıyı güçlendirmektedir. Hastane, okul, çalışma alanı, toplumsal alanlar gözlemlenerek bireylerin kontrolü sağlanması fikri ortaya atılmıştır. Foucault

bu noktada panoptikon fikrini hapishanelerin doğuşu ile mercek altına almaktadır. Foucault, eskiden karanlık ve zindana atılan ve yok edilen suçluların modern hapishanelerde gözlem evinde kontrol edildiğini ifade etmektedir(Foucault, 1992: 390). Ancak önemli olan Foucault'un hapishanelerin yanında toplumsal yaşamın her alanının kontrol edilebilir oluşu üzerine düşünceleridir. İktidarın gözetleme mekanizmaları aracılığı ile toplumsal yaşamda uysal bedenler oluşturmayı amaçlamaktadır. İktidarın kontrol mekanizması bireyler aracılığı ile güçlenmektedir. Bir kurumun yöneticisi, sınıfın öğretmeni, hapishanenin gardiyanı ve hastanenin doktoru iktidar sisteminin gönüllü taşıyıcısı konumundadır.

Modern teknoloji aracılığı ile iletişim gücü bir denetleme mekanizmasına dönüşmektedir. Bireyler, toplum, iktidar ve şirketler tarafından dijital gözetim altında tutulmaktadır. Her birey için yeni dijital ve sanal bir kimlik geliştirme imkânı doğmuştur. Sanal dünya gerçekliğin yeniden inşa edildiği tehlikeli bir mekanizmaya dönüşmektedir. Meydana gelen tehlikenin sebebi, gözetim ilişkilerinin kontrolü ve yönlendirilmesi, şirketler ve iktidarlar tarafından üstlenilmesinden kaynaklanmaktadır. Güçlü iktidar sistemleri ve büyük ticari şirketler karşı bireyler savunmasız bırakılmaktadır(Giddens, 1994: 56-57). Toplumsal değerler, kişisel ilişkiler ve insani ilişkilerin önemi bu yapıda ortadan kalkmıştır. Duygu, tutku, sevgi ve değerler suni bir biçimde yeniden inşa edilmektedir. Tüketim ilişkilerine olan etkisinden dolayı gözetim, bir tehdit olarak algılanmaktadır. Reklam ve pazarlamalar aracılığı ile her şey tüketim malzemesine dönüşmektedir. Ticari faaliyetler kontrolsüz bir şekilde yayılmakta ve dijital alanda bedenler üzerinden bir pazar ortamı oluşmaktadır. Günlük yaşam ve pratikler gözetleme aracılığı ile bir pazara dönüşmektedir(Baudrillard, 2011: 128-130). Ev içi ve sosyal yaşamda her alan ekonomik anlamda bir kazanıma yol açmaktadır. Bireyler yaşam pratiklerini paylaşarak gelir elde etmektedir. Bu şekilde günlük yaşam pratikleri tüketim aracına dönüşerek pazarlanmaktadır. Sanal baskının ilk dönemlerinde gerçek yaşam pratikleri ve eylemlerin paylaşımı ile gerçekleşen tüketim çılgınlığı zamanla ticari şirketlerin talepleri doğrultusunda gelişen tercihlere göre tasarlanmaktadır.

5. Tüketim Toplumu

Tüketim toplumu kavramı modern toplumlarda bireysel ve toplumsal ihtiyaçların gerekliliğine bakılmaksızın bireylerin tüketime tercihen veya zorunlu olarak katılımı olarak açıklanabilir. İhtiyaçların sınırsızlığı ile birlikte dini, ahlaki ve toplumsal değerler tüketim odaklı bir metaya dönüşmektedir. Bu durum, Guy Debord'un ifadesi ile *maddileşmiş ideoloji*dir. İdeoloji ve bilgi toplumsal yaşamda tüketimi rasyonel kılan araçlara dönüşmektedir(Debord, 1996: 112). Ayrıca tüketim olgusunun yaygınlaşmasına bedenler ve kimlikler de aracılık etmektedir. Tüketim olgusunun nitelikleri ve modern toplumda vardığı sonucu Touraine şu şekilde tanımlamaktadır:

Tüketim, sistemle edimciler arasındaki kopmanın en zor kavrandığı alandır. Bizim tüketime ilişkin fikirlerimiz uzun süre iki tur açıklamanın etkisinde kaldı: Birinci açıklamaya göre, tüketim, en elzem gereksinimlerden, yani beslenmeden giyim ve konuta, oradan da boş zamanların değerlendirilmesi gibi, özgür tercihe en fazla yer veren gereksinimlere giden bir skala gibidir; İkincisi ise tüketimin toplumsal düzeyin dile gelişi olduğunu söyler, çünkü her birimizin kendi zevkimiz olduğunu düşündüğümüz şey, aslında toplumda sahip olduğumuz yer ve bu yerin yükselme ya da alçalma eğilimi tarafından belirlenir, yani tüketimin sıkı sıkıya toplumsal statü tarafından belirlendiği söylenebilir. (Touraine, 2002: 163).

Touraine tüketim olgusunun ikinci başlığı tüketim kültürünün gelişmesi ile bağlantılıdır. Mevcut toplum yapısında tüketim ilişkileri bireylerin iradelerinden bağımsız bir şekilde belirlenmektedir. Tüketim olgusu aracılığı ile mevcut toplumda yeni ihtiyaçlar ve talepler geliştirilmektedir. Ortaya çıkan ihtiyaçlar kimlikler, bedenler ve kültür üzerinden güçlendirilmektedir.

Tüketim toplumunda kadının konumu bedenlerin metalaşması üzerinden bir sömürü ile açıklanabilir. Moda kavramı üzerinden kadının şekillendirilmesi sınıfsal bir ayrışmaya dönüşmektedir. Kadın hakları noktasında güzelleşme ve kişisel bakım unsurları bir gereksinim olarak ortaya çıkmıştır. Ancak tüketim ilişkileri kozmetik ve moda üzerinden endüstriyel bir tasarım geliştirmiştir. Bu durum kadının bedeni üzerinden sömürülmesine yol açmaktadır (Reed, 1985: 93-92). Özellikle kozmetik ve moda aracılığı ile kadınların belirli basamak üzerinde bir tüketime yönlendirildikleri gözlenmektedir. Fiziksel özellikler açısından başlangıçta oluşturulan iyi ve kötü ve güzellik anlayışları ile kadınların sağlık açısından bir endüstri oluşturduğunu da belirtmek gerekmektedir. Estetik müdahalelerin artması ile bedenler suni

bir yapıya dönüşmektedir(Özbudun, 2007: 133-134). Bu durum modern toplumda sermaye araçlarının güçlendirdiği bir tüketim tasavvurundan kaynaklanmaktadır. Tüketim olgusu toplumda bir tüketim kültürü inşa etmektedir. Bu uğurda bedenler ve cinsiyetler tüketim kültürünün güçlenmesine aracı olmaktadır. Modern toplumlarda yaşanan gelişmeler ile kültürün etki alanı kısıtlanmaktadır. Kadının bedeni ile birlikte zamanı ve yaşam alanı tüketilmektedir. Moda olgusu üzerinden dönüştürülen bedenler, yeni yaşam alanlarına ihtiyaç duymaktadır. Yaşam alanı olarak evin yeniden şekillenmesi için geleneksel ve modern dizaynlar ortaya çıkmaktadır. Tüketimin mimari ve iç dizayn boyutu, dini, kültürel ve modern argümanlar ile donatılmaktadır (Willis, 1970: 73-74). Ancak tüketim ilişkisinin temelinde kapitalist amaçlar belirleyici olmaktadır. Kültürel değerlerin bireyler için bağlayıcı niteliği ortadan kalkmaktadır. Bu noktada insanların modern toplumda geleneksel kültürün kaybolması ile kültürün bir meta olarak yeniden inşa edilmesi kaçınılmaz olmaktadır. İnsanların boş zamanlarını değerlendirme için üretilen tüketim faaliyetleri kültürel değerlerin tüketim odaklı bir eğlence sektörüne dönüşmektedir(Arendt, 2012: 243-246). İnsanlar mevcut toplumda kültürel değerler üzerinden bir sorumluluk üstlenmekten öte eğlence arayışına girmektedir. Bu kapsamda tüketim kültürü bir kitle kültürü inşa etmektedir. Kültür üzerinden gelişen bu süreç aslında post modern yapıya kapı aralamaktadır. Modernizmin geliştirdiği tüketim ilişkilerinin bir sonucu olarak kültürel değerler boş zaman endüstrisinin bir sermayesi olarak değerlendirilmektedir.

Modern toplumda tüketim ilişkileri mutluluk olgusu ile özdeşleşmektedir. Bir koşullandırma aracılığı ile ihtiyaçlar iktidar tarafından sürekli revize edilerek bireylerin tüketime aracı olmaları sağlanmaktadır. Bireylerin ihtiyaçları kontrol altına alınarak tüketim anlamında süreklilik sağlanmaktadır. Tüketim ilişkileri konusunda işletilen çarkın dişlilerini bireylerin ihtiyaçları oluşturmaktadır. Bu ihtiyaçların ortadan kalkması veya bireylerin tüketim konusunda karşı bir duruş sergilemesi olanaksız kılınmaktadır(Baudrillard, 2008: 95). Cinsiyet bağlamında bir ayırım yapılmaksızın her birey tüketimin paydaşı olarak dikkate alınmaktadır. Ayırım sadece tüketim ilişkilerinin cinsiyete özgü biçimlenmesinde görülmektedir. Baudrillard'ın tüketimin öğretilmesi ile vurguladığı eril ve dişil modellerin tüketimin gönüllü taraftarları olmasıyla açıklanabilir. Döngüsel tüketim ilişkileri ve ihtiyaçlar bir algı ekseninde gelişmektedir. Erkeğe güçlü ve donanımlı olma gereksinimi dayatılır. Kadına ise zayıflık ve dişiliği üzerinden bakımlı olması gerektiği belirtilmektedir. Bu uğurda kadın bedeni üzerinde tıbbi müdahalelere yönlendirilir. Tarihte kadının kilolu olması bolluk ve bereket olarak algılandığı bilinmektedir. Mevcut toplum yapısında ise ihtiyaçların, iyinin ve güzelin tüketim odaklı belirlendiği görülmektedir. Tüketim toplumunda sürekli bir dönüşüm ve moda söylemi gelişmektedir. Değerler ve anlamlar tüketilmesi ile gerçeklikten uzak bir yabancılaşma ortamı ortaya çıkmaktadır. Kısaca tüketim toplumunun, tüketim dışında bir realitesi ve nesnel yönü bulunmamaktadır.

SONUÇ

Distopyalar aracılığı ile aktarılan modern toplumlarda meydana gelen sorunlar toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında bir tüketim olgusuna kapı aralamaktadır. Çalışmada görüldüğü üzere bilim, teknoloji ve üretim ilişkilerin gelişmesi ile cinsiyet ilişkileri ve etkileri ortadan kalkmaktadır. Cinsiyet ilişkilerinin bireyselleşme üzerinden tüketime yöneldiği dikkat çekmektedir. Tüketim toplumu birey kavramı üzerinden toplumsal bir hâkimiyet sağlamaktadır. Distopyalarda vurgulanan kaygılar mevcut toplumsal yaşamda olağan bir biçimde hayat bulmaktadır. Bu bağlamda cinsiyet ilişkilerin ortadan kalkması ile tek tipleşmeye doğru bir yönelim söz konusu olmaktadır. Medya, iletişim ve teknolojinin yaygınlaşması, distopyalarda olduğu gibi kimliklerin ve değer yargılarının etkinliğini yitirerek kaybolmasına yol açmaktadır. Bireylerin gözetlenebilir oluşu bir zorunluluktan öte bireysel tercihler sonucu gerçekleşmektedir. İletişim teknolojileri aracılığı ile duygu, düşünce ve bilgiler servis edilerek bireyler tüketim konusunda manipülasyona uğratılmaktadır. Bu süreçte tüketim olgusu bağlamında cinsiyet ilişkileri önemini kaybetmektedir. Cinsiyetin tüketilmesi, toplumsal yaşam, küreselleşme ve üretim ilişkileri ile birlikte kimliksizleşme sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bireyler, kontrol mekanizmaları aracılığı ile bir tüketime maruz kalmaktadır. Ancak son birkaç on yılın özgünlüğü, tüketim olgusunun bireylerin kişisel tercihleri sonucu yaşanması olmuştur. Algı yönetimi ve moda üzerinden bireylerin tercihleri belirlenmekte ve yönlendirilmektedir. Ekonomik güce bakılmaksızın bireyler marka ve moda üzerinden tüketime yoğunlaşmaktadır. Ayrıca bilim ve teknolojinin gelişmesi ile insanların bedenleri üzerinde de bir tüketim olağan kılınmaktadır. Erkekler ve özellikle kadınların

tercihi ile estetik müdahalelerin artması, insanların bedenlerinde doğal duygu görünümünü yok ederek yapay bir gerçeklik oluşturmaktadır. Modern tıp, yaşlılık ve yaşlılık ile gelen görünümü tüketmektedir. Ancak bu durum sosyal gerçekliği yansıtmamaktadır. Çünkü güzellik olgusu, genç görünüm ve bakımlı olma durumları sadece sosyal yaşamda bir gerçeklik olarak sunulmaktadır. Ev içi yaşamda bireyler yaşadıkları hayatın tüm zorlukları ve gerçeklikleri ile baş başa kalmaktadır. Bu şekilde tüketim olgusu cinsiyet ilişkilerinin yanı sıra insan doğasının işleyişini de tüketmektedir. Cinsiyet tüketimi aynı zamanda değerler ve kurumsal gücün tüketimi ile desteklenmektedir. Toplumsal olaylar hızlı bir şekilde yayılmakta ve kısa sürede bir etki alanı oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu olayların etkisi aynı süre içinde tükenmektedir. Ayrıca ulusal ve uluslar arası kampanyalar ile oluşturulan destek ve yardım kuruluşları, bireylerin ve toplumların duygu yoğunluğunu ölçerek tüketim ilişkilerini yönlendirmektedir. Genel olarak tüketim olgusu insanların beden, duygu, tutum ve davranışları üzerinde gerçekleşmektedir. Cinsiyet kavramı toplumsal cinsiyet rolleri ile birlikte tüketim temelinde etkinliğini yitirirken bir kimliksizleşme sorununu ortaya çıkarmaktadır.

KAYNAKÇA

- Arendt, H.(2012). Geçmişle Gelecek Arasında. (Çev.: Bahadır Sina Şener). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aristoteles. (2013). Politika. (Çev.:Murat Temelli). İstanbul: Ark Kitapları.
- Bacon, F.(1957). Yeni Atlantis. (Çev.: Hamit Dereli). İstanbul: Maarif Basımevi.
- Baudrillard, J.(2008). Tüketim Toplumu Söylenceleri Yapıları. (Çev.: Hazal Deliçaylı, Ferda Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J.(2011). Simülarklar ve Simülasyon. (Çev.:Oğuz Adanır). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Bauman, Z.(2003). Modernlik ve Müphemlik. (Çev.: İsmail Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2015). Özgürlük. (Çev.: Kübra Eren). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Campanella, T.(1994). Güneş Ülkesi, (Çev.: Vedat Günyol, Haydar Kangan). İstanbul: Söğüt Yayınları.
- Debord, G.(1996). Gösteri Toplumu. (Çev.: Ayşen Emekçi, Okşan Taşkent). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M.(2001). Toplumu Savunmak Gerekir. (Çev.: Şehsuvar Aktaş). İstanbul, Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık.
- Foucault, M.(1992). Hapishanenin Doğuşu. (Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: İmge Kitabevi.
- Giddens, A.(1994). Modernliğin Sonuçları. (Çev.: Ersin Kuşdil). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Huxley, A.(2007). Cesur Yeni Dünya. (Çev.: Ümit Tosun). İstanbul: İttaki Yayınları.
- Kumar, K.(2005). Ütopyaçılık, (Çev.: Ali Somel), Ankara:İmge Yayınevi.
- Lyon, D.(2006). Günlük Hayatı Kontrol Etmek- Gözetlenen Toplum. (Çev.: Gözde Soykan). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Lyon, D.(2013). Gözetim Çalışmaları- Genel Bir Bakış. (Çev.: Ali Toprak). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Marshall, G.(2005). Sosyoloji Sözlüğü. (Çev.: Osman Akınhay, Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- More, T.(2006). Ütopya. (Çev.: Sabahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol, Mina Urgan). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Orwell, G.(1974). Bin Dokuzyüz Seksen Dört. (Behzat Tanç). İstanbul: Yağmur Yayınevi.
- Özbudun, S.(2007). Küreselleşme, Kadın ve 'Yeni'-Ataerki. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Platon.(2014). Devlet. (Çev.: Sevil İnan Sönmez). İstanbul: Akvaryum Yayınları.
- Reed, E.(1985). Kadın Özgürlüğünün Sorunları. (Çev.: Zeynep Saraçoğlu). İstanbul: Yazın Yayıncılık.
- Sissa, G.(2005). "Platon ve Aristoteles'in Cinsiyet Felsefeleri"(Çev.: Ahmet Fethi). Kadınların Tarihi Cilt I. (Ed.: George Duby, Michelle Perrot). (ss. 66-98). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

- Touraine, A.(2002). Modernliğin Eleştirisi. (Çev.: Hülya Tufan). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Willis, E. (1970). ""Consumerism" and Women" (Ed. Shulamith Frestone, Anne Koedt). Notes From the Second Year: Women's Liberation. (ss. 72-75). New York.
- Yağlı, F.(2014). "Yeni İletişim Teknolojileri ve Yeni Bir Dünya Tasarımı: Ütopyan ve Distopyan Düşünce de Gündelik Hayatın Dönüşümü" (Ed. Z. Beril Akıncı Vural). Dijital Panaroma Bilgi İletişim Teknolojilerinde Son Gündem. (ss.27-81). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Yıldırım, Y.T.(2016). Ütopyanın Kadınları Kadınların Ütopyası.İstanbul: Sel Yayınları.
- Zamyatin, Y.(1988). Biz. (Çev.: Füsun Tülek). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.